

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-258-9-19>

Шейда Олена

Національна академія внутрішніх справ

ЕКСПЕРТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ФАКТІВ КОЛОБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний етап розвитку нашої держави характеризується глибокими соціально-політичними змінами, спрямованими на подолання корупції, забезпечення економічного зростання, розвиток демократії, розширення прав і свобод людини, наближення суспільства до європейських та міжнародних стандартів. Ці процеси відбуваються в складних умовах економічної нестабільності, проявів екстремізму та тероризму, зростання корисливої та насильницької злочинності. При цьому змінюються якісні та кількісні показники злочинності. Низьке матеріальне становище окремих груп населення має, з одного боку, зростання кількості злочинів, з іншого – злочинність стає переважно організованою та професійною, характеризується сміливістю та агресивністю.

Одним із основних завдань кримінального провадження є швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень, яке значною мірою покладено на органи досудового слідства.

Метою є теоретичне дослідження експертного забезпечення розслідування фактів колабораційної діяльності.

Судова експертиза розширює пізнавальні можливості слідчого та суду та є найбільш кваліфікованою формою використання спеціальних знань при розгляді кримінальних та цивільних справ. Результати експертного дослідження оформлюються спеціальним процесуальним документом – висновком експерта, який є доказом у справі.

З метою підвищення ефективності організації розслідування та розкриття злочинів загалом, для добре налагодженої системи використання спеціальних знань, необхідно вдосконалювати експертну

діяльність шляхом впровадження як нових методів та методик дослідження, так і підготовку судових експертів.

Щодо вдосконалення експертної діяльності, насамперед слід постійно вивчати слідчу практику, у тому числі знати нові види злочинів, способів їх скоєння, які спричиняють появу нових об'єктів дослідження. Поінформованість експертів у цьому напрямі залежить від чіткої взаємодії їх зі слідчим. Воно має здійснюватися у вигляді консультування з приводу призначення експертиз, відбору зразків, формулювання питань експерту, а також у вигляді систематичного ознайомлення працівників слідчих підрозділів про сучасні можливості експертних досліджень, правила виявлення та вилучення об'єктів, що містять доказову інформацію. Так, наприклад, при розслідуванні колобораційної діяльності підозрюваного інколи виникає необхідність у вилученні комп'ютерної інформації, яка може бути знищена підозрюваним.

Одним із завдань кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування [1]. Виконання цього завдання неможливе без впровадження у практику боротьби зі злочинністю сучасних науково-технічних засобів, нових методів виявлення та вилучення об'єктів, пов'язаних зі злочинном, сучасних методик експертних досліджень. Від кількісного та якісного показників забезпечення досудового розслідування сучасними досягненнями науки і техніки значною мірою залежить швидкість розслідування, повнота й якість зібраних матеріалів кримінального провадження.

Для ефективності будь-якого виду людської діяльності, включаючи й діяльність з розслідування кримінальних правопорушень, потрібно відповідне його забезпечення. Саме слово «забезпечувати» означає постачати щось у достатній кількості, задовольняти певні потреби, створювати умови для здійснення чого-небудь, гарантувати щось, захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки.

Результатом експертних досліджень як у державному управлінні, так і в приватній діяльності є конкретні висновки, які формуються на основі досліджень певних суб'єктів зі спеціальними знаннями. Зроблені висновки не можуть бути оформлені за правилами, встановленими для документів, що розглядаються в суді.

Експертну діяльність можуть здійснювати фізичні особи, науково-дослідні організації та установи, ВНЗ, юридичні особи незалежно від форм власності, а також спеціально створені колективи: професійні ради, комісії. Це означає, що юридичними особами можуть бути юридичні та фізичні особи, які організують та безпосередньо здійснюють різні види досліджень. Обов'язковою вимогою до безпосередніх суб'єктів дослідження є наявність відповідних наукових знань у конкретній галузі (спеціальних знань).

Експертна діяльність – це специфічний вид діяльності людини, який:

- засновані на практичних і теоретичних наукових знаннях;
- має пізнавальний, дослідницький характер;
- може здійснюватися в різних сферах громадської діяльності;
- використовує методи, які не суперечать закону і моральні норми і базуються на сучасних наукових досягненнях;
- орієнтується на всебічне, повне, об'єктивне, комплексне вивчення предметів, процесів чи явищ;
- призводить до нової інформації та висновків.

Співпраця або колаборація – процес спільної діяльності в будь-якій сфері двох або більше людей або організацій для досягнення спільних цілей, якими є обмін знаннями, навчання і консенсус.

Цей процес зазвичай вимагає присутності керівного органу, а форма керівництва може бути публічною за участі рівноправних членів децентралізованої громади. Вважається, що колеги можуть бути більш успішними в конкуренції за обмежені ресурси. Співпраця може існувати для протилежних цілей, але в цьому контексті це поняття використовується рідко.

Співпрацю також називають сукупність учасників процесу співпраці.

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженої Законом України від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX, введено воєнний стан в Україні. 15 березня 2022 року набрав чинності Закон України від 3 березня 2022 року № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законів України

щодо передбачення кримінальної відповідальності за спільну діяльність», метою якого є вирішення одного з найважливіших питань проти України. Зміни до статті 55 КК України передбачають позбавлення права обіймати певні функції чи займатися певною діяльністю як основне або додаткове покарання за вчинення злочинів проти національної безпеки України на строк від десяти до п'ятнадцяти років. Крім того, КК України доповнено статтею 111–1, яка визначає поняття співробітництва та його форми, а також відповідальність за вчинення злочину, визначену цією статтею.

Підготовче розслідування під процесуальним керівництвом прокуратури Краматорського району завершено, чоловіку пред'явлено обвинувачення у пособництві (ч. 1 ч. 111–1 КК України).

Досудовим розслідуванням встановлено, що 25 березня 2022 року мешканець м. Краматорська записав на мобільний телефон відео, в якому заперечував здійснення збройної агресії РФ проти України та публічно закликав громадян до підтримки незаконних рішень та дій держави-агресора. Надалі він виклав запис на власну сторінку у соціальній мережі TikTok [2].

В Офісі Генерального прокурора вказали, що це перший обвинувальний акт, спрямований до суду за провадження колабораційної діяльності (ст. 111–1 Кримінального кодексу, що набрала чинності 15 березня 2022 року). За 15 днів дії зазначеної статті вже зареєстровано 151 кримінальне провадження [2].

Вона дозволяє притягати до відповідальності осіб, які у будь-якій формі співпрацюють із державою-агресором. Санкція за скоєння злочину передбачає покарання до 12 років позбавлення волі.

Закон не має зворотної дії у часі. Тобто всі порушення, скоєні до набрання чинності закону і які є продовжується злочином, що неспроможні бути предметом кримінального провадження.

Підсумовуючи слід зазначити, що експерт, будучи одним із учасників процесу, зобов'язаний виконувати певні моральні норми, зумовлені його професією. Ці норми відрізняються своєю специфічністю від аналогічних норм інших юридичних спеціальностей та, зокрема, від слідчої та судової етики. У процесі організації розслідування злочинів використання спеціальних знань має

важливе значення, оскільки сприяє встановленню істини у справі, і є невід'ємною частиною судочинства загалом. Якість проведення судових експертиз залежить від належного рівня підготовки експертів. Така підготовка під час отримання професійних знань фахівцями та експертами має здійснюватися з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу, використання інноваційних технологій та запитів практичних органів.

У кримінальному законодавстві переважної більшості країн світу факт колабораціонізму кваліфікується як злочин проти своєї держави і зазвичай сприймається як державна зрада. У деяких державах колабораціонізм також прирівняний до різновиду екстремізму, а особи, які здійснюють таку діяльність у межах державного перевороту і перебували при владі тривалий час, піддаються вищою мірою покарання чи люстрації. Як це працюватиме в Україні – покаже лише час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-17. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. В Украине направлен в суд первый обвинительный акт за коллаборационизм. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/210314_v-ukraine-napravlen-v-sud-pervyy-obvinitelnyy-akt-za-kollaboratsionizm